

7. Бокаленко О. «Щоб частіше піднімали очі до неба»: Херсонське регіональне телебачення «ВТВ плюс» знімає власні серіали та... програму про Всесвіт. *День*. 2009. №108/109(26 черв.). С. 13

8. Історія України. Всесвітня історія. 10–11 класи. Навчальна програма з історії для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

9. Історія: Україна і світ. 10–11 класи. Навчальна програма з історії для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

УДК 616-036.22:616.932(477.54)«18/19»

Ілюхіна К.О.
магістр історії
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка, м.Київ

ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З ЕПІДЕМІЄЮ ХОЛЕРИ У ХАРКОВІ (XIX – поч. XX ст.)

***Анотація.** В статті порівняно методи боротьби з холерою, які застосовувались у місті, починаючи від другої до шостої світових епідемій. Розглянуто зміни протиепідемічних заходів в залежності від діючої влади, міського самоврядування у Харкові*

***Ключові слова:** Харків, холера, епідемія, щеплення, вакцинація, дезінфекція*

Протягом XIX століття проблема поширення холери, як одного з складних інфекційних захворювань, об'єднувала зусилля країн на конференціях у прагненні досягти угоди щодо ефективних заходів з обмеження поширення епідемій [1, с.11].

За першої епідемії холери в Харкові в 1830 р. було вжито аналогічних заходів що й проти чуми: околиці було оточено військовою вартою, на заставах діяв карантинний огляд з метою не допустити проникнення хвороби усередину міста. Заходи задля дезінфекції за допомогою хлорного газу, сірчаної кислоти та сірчаного газу, спалюванні речей померлих не зменшували смертність в місті, що зростала щодоби, забравши в цілому близько тисячі життів [2, с.259].

Через географічне розташування Харкова, що, знаходячись на перетині шляхів, був вузловим пунктом для вантажів, що перевозились з півдня, забруднених вод річки Лопань та загальний незадовільний санітарний стан міста, був сприятливим місцем для розповсюдження холери[3, с.4;4,с.3;5,с.4].

Перші спроби вакцинації з 1895 р. в Європі, вартість яких складала 7 фунтів за ін'єкцію, що часто призводили до ускладнень, стали причиною розбіжностей в уряді і тимчасово були заборонені через низьку ефективність, в XX ст. стали вважатись діючим засобом у боротьбі з епідемією [1, с.69-70]. Через небезпеку занесення холери з Херсону до Харкова в 1913 р., за повідомленням професора В.Фавра, серед основних заходів були запроваджені

добові чергування дезінфекторів, влаштовано холерні бараки, а вакцинація була за бажанням-50 коп. за щеплення [6, с.3; 3, с.4]. Але з приходом більшовицької влади вакцинація стає масовою. На думку професора Д.Заболотного «прийняття холерної вакцини всередину», що було масово реалізовано в Києві та Петрограді, є найбільш ефективним способом запобігання холері[7, с.2].

З метою попередження чергового спалаху шостої епідемії, згідно затвердженого Раднаркомом плану боротьби з холерою від 28 лютого 1922 р., були встановлені обов'язкові триразові запобіжні протихолерні щеплення всього медичного персоналу, червоноармійців, робітників, службовців та учнів-загалом близько двох мільйонів щеплень, для яких на початку березня було забезпечено 60 % необхідних матеріалів [8, с.2, 9, с.1]. Але спалах епідемії в 1922 р., який почався, при перебігу якого у 1923 р. було зареєстровано близько 2000 випадків, у 1924 р. зрештою, було подолано [10, с.2].

У підсумку можна стверджувати, що боротьба з епідемією холери в Харкові, починаючи від першого спалаху в 1830 р. до 1924 р. пройшла складну еволюцію, що ґрунтувалось на досягненнях як світової науки, так і на здобутках українських вчених, зокрема, В. Фавра, до яких не завжди прислухалось місцева влада. Якщо під час другої світової епідемії через недосконале вивчення збудника, перебігу хвороби, заходи боротьби були аналогічні протичумним, то в 20-х рр. ХХ ст. для попередження епідемії за часів радянської влади використовувалась масова, часом примусова, вакцинація.

Список використаних джерел та літератури:

1. Международные санитарные конференции, 1851-1938 гг.: Научные и исторические аспекты / Норман Говард-Джонс. Всемирная организация здравоохранения. Женева, 1976.
2. Рейнгардт Ф.О. Холера в Харькове в 1830 году (от июня до октября) / Ф.О. Рейнгардт. *Харьковский сборник : Литературно-научное приложение к «Харьковскому Календарю» на 1887 г.* Выпуск 1. Харьков, 1887. С. 259–260.
3. В ожиданки холеры. *Утро*. 1913. № 2076.
4. Грязная река – угроза населению. *Харьковский пролетарий*. 1925. № 129
5. Угрожают ли Харькову эпидемии? *Харьковский пролетарий*. 1925. № 183
6. К борьбе с холерой. *Утро*. 1907. № 257.
7. Беседа с профессором Заболотным. *Звезда*. 1922. №15.
8. Предупредительные меры против холеры. *Пролетарская правда*. 1922. №48.
9. Борьба с эпидемиями. *Пролетарская правда*. 1922. № 111.
10. Эпидемии на Харьковщине. *Харьковский пролетарий*. 1924. № 61.